

Wrocław, 25. 04. 2024 r.

Prof. dr hab. Czesław Zając

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Mgr Moniki Płońskiej

pt.: „Model zarządzania zrównoważonym rozwojem w przedsiębiorstwie sektora chemicznego w Polsce”, napisanej pod kierunkiem naukowym

prof. dra hab. Marka Bugdola

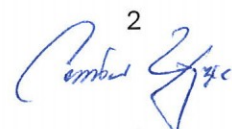
Podstawę formalną sporządzenia niniejszej recenzji stanowi Pismo Pani Dziekan Akademii WSB w Dąbrowie Górniczej Dr hab. Katarzyny Szczepańskiej – Woszczyzny, prof. AWSB z dnia 15.03. 2024 roku, informujące o powołaniu mnie na recenzenta w/w rozprawy doktorskiej. Podstawę prawną natomiast – Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 roku (Dz. U. z 2023 poz. 742 z późn. zm.).

I. Ogólna charakterystyka rozprawy

Recenzowana rozprawa doktorska, przygotowana w ramach programu doktorat wdrożeniowy, stanowi rezultat badań naukowych przeprowadzonych przez mgr Monikę Płońską, jej Autorkę. Jest ona poświęcona problematyce zarządzania zrównoważonym rozwojem w przedsiębiorstwie przemysłu chemicznego. Zarządzanie, o którym mowa, zostało poddane analizie i ocenie zarówno z perspektywy teoretycznej – rezultaty studiów nad literaturą przedmiotu oraz z perspektywy praktycznej, którą wyznaczają wyniki przedmiotowych ilościowych i jakościowych badań empirycznych przeprowadzonych przez Doktorantkę, wraz z autorskim projektem modelu zarządzania zrównoważonym rozwojem w przedsiębiorstwie przemysłu chemicznego. Model ten został ujęty w kontekście globalnego kryzysu klimatycznego, a jego wdrożenie ma miejsce w Grupie ORLEN, która stanowi obiekt badań Autorki pracy.

Badania ilościowe odnośnie w/w zagadnienia zostały przez Nią przeprowadzone przy wykorzystaniu kwestionariusza ankiety, który wypełniło 31 respondentów - menedżerów wyższego i średniego szczebla zarządzania zatrudnionych w przedsiębiorstwach wchodzących w skład w/w grupy kapitałowej, w takich obszarach jak: IR, HR, CSR, ochrona środowiska. Posiadają oni doświadczenie w zarządzaniu wybranymi obszarami zrównoważonego rozwoju, m.in. w tworzeniu strategii biznesowych i dekarbonizacyjnych, opracowywaniu raportów niefinansowych, współpracy z uczestnikami rynku kapitałowego i finansowego oraz raportowania wskaźników niefinansowych zgodnie z międzynarodowymi standardami.

Natomiast w badaniach jakościowych Doktorantka wykorzystwała kwestionariusz skategoryzowany do przeprowadzenia pogłębionych wywiadów zogniskowanych (IDI) z menedżerami Grupy ORLEN, odpowiedzialnymi za zarządzanie zrównoważonym rozwojem oraz interesariuszami zewnętrznymi tej Grupy; metodę analizy studiów trzech przypadków (case study analysis) – przedsiębiorstw przemysłu chemicznego notowanych na GPW w Warszawie, metodę desk research, analizę literatury przedmiotu oraz dokumentacji źródłowej pozyskanej w badanych przedsiębiorstwach. Na tę dokumentację składają się m.in. raporty zintegrowane, sprawozdania na temat danych niefinansowych i strategii zrównoważonego rozwoju, wewnętrzne dokumenty organizacyjne, regulaminy, rozporządzenia, skodyfikowane przepisy i uregulowania wewnętrzne, przepisy prawa lokalnego, raporty i inne dokumenty z przedsiębiorstw objętych badaniem. Ponadto analizie zostały poddane międzynarodowe standardy zarządzania i wskaźniki zrównoważonego rozwoju wykorzystywane przez badane organizacje, m.in. Global Reporting Initiative, UN Global Compact Communication on Progress, norma ISO 26000, wytyczne OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych, CERES Principles, Carbon Disclosure Project, Sustainability Global Reports Program, International Integrated Reporting Council.

2

Wymienione metody badawcze zostały wsparte techniką obserwacji uczestniczącej, dokonywanej przez mgr Monię Płońską, która posiada doświadczenie zawodowe w zakresie opracowywania strategii oraz zarządzania zrównoważonym rozwojem w Grupie Azoty S.A., doświadczenie fachowe i menedżerskie zdobyte w firmie konsultingowej świadczącej doradztwo dla branży chemicznej i energetycznej.

Zagadnienie - przedmiot badań Autorki rozprawy, stanowi złożony, wielowymiarowy problem badawczy. Jest ono zrazem interesujące poznawczo, ważne dla teorii i praktyki zarządzania. Nawiązuje do tego również już na samym początku Wstępu Kandydatka do stopnia naukowego doktora, która podkreśla, że „strategiczne zarządzanie zrównoważonym rozwojem w przemyśle chemicznym może przyczynić się zarówno do ograniczenia negatywnych zmian klimatycznych, na które branża chemiczna wywiera wpływ bezpośredni jak i pośredni, ale także do wzrostu wartości przedsiębiorstwa i wzrostu przychodów. Postrzeganie zmian klimatycznych jako szanse a nie tylko zagrożenia, wymaga od sektora zarządzania strategicznego. Branża dysponuje szeregiem międzynarodowych standardów wspierających zarządzanie zrównoważonym rozwojem, z których korzysta i wdraża od wielu lat. Dostępne narzędzia i modele były dotychczas wdrażane dla poszczególnych obszarów działalności przedsiębiorstw, ich dezintegracja w organizacji powoduje, że są jednak niewystarczające w procesie zarządzania strategicznego, które pozwoli zaplanować działania zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstwa spełniające obowiązki regulacyjne, wdrożenie nieobowiązkowych wytycznych świadczących o wiarygodności i dojrzałości organizacji, spełniających oczekiwania inwestorów, uczestników rynku finansowego i innych interesariuszy” (s. 8). Stąd też wybór przedmiotu badań oraz problematyki rozprawy, dokonany przez mgr Monikę Płońską, oceniam jako w pełni trafny.

Praca składa się z 317 stron tekstu obejmującego: spis treści, wstęp, 5 rozdziałów, zakończenie, bibliografię, wykazy: tabel i rycin oraz streszczenia;

w języku polskim i w języku angielskim. Wzbogacona została 12 tabelami i 60 rycinami (rysunkami), co czyni tekst opracowania bardziej przyjaznym dla czytelnika i ułatwia jego percepcję.

Wykorzystana w pracy bibliografia obejmuje aż 251 pozycji, obejmujących monografie i artykuły naukowe, przede wszystkim w języku angielskim, w mniejszej liczbie w języku polskim oraz akty prawne i inne źródła.

Struktura oraz aktualność publikacji, na które powołuje się Autorka recenzowanej pracy doktorskiej, nie rodzą wątpliwości, a ich liczba wykracza poza obowiązujące w tym zakresie, niepisane standardy.

II. Ocena warstwy merytorycznej i metodycznej rozprawy

Doktorantka sformułowała: cel pracy doktorskiej, 5 celów cząstkowych, przesłanki konieczności wdrożenia przez przedsiębiorstwa przemysłu chemicznego zarządzania zrównoważonym rozwojem, 6 pytań badawczych, które określiła mianem problemów badawczych, założenia do prowadzenia analizy i oceny przedmiotu badań, wykorzystane przez Siebie metody i techniki badawcze oraz etapy własnych badań przeprowadzonych na potrzeby przygotowania recenzowanej dysertacji.

Poprawnie opracowana warstwa koncepcyjno-metodyczna pracy, powinna na początku zawierać skonkretyzowaną teoretyczną oraz praktyczną (teoretyczną) lukę badawczą. Za taką można uznać przedstawione na s. 119 rozprawy, przesłanki przemawiające za opracowaniem modelu zarządzania zrównoważonym rozwojem dla przedsiębiorstwa przemysłu chemicznego w Polsce, a zwłaszcza przesłankę nr 1 sformułowaną przez Autorkę rozprawy jako: "brak narzędzia teoretycznego i praktycznego, które umożliwi wyznaczenie planu strategicznego zarządzania obszarem zrównoważonego rozwoju w przedsiębiorstwach sektora chemicznego w Polsce. Branża dysponuje szeregiem międzynarodowych standardów wspierających zarządzanie zrównoważonym rozwojem, z których korzysta i wdraża od wielu lat. Dostępne narzędzia i modele były dotychczas wdrażane dla poszczególnych obszarów

działalności przedsiębiorstw, ich dezintegracja w organizacji powoduje, że są jednak niewystarczające w procesie zarządzania strategicznego, które pozwoli zaplanować działania zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstwa spełniające obowiązki regulacyjne, wdrożenie nieobowiązkowych wytycznych świadczących o wiarygodności dojrzałości organizacji, spełniających oczekiwania inwestorów, uczestników rynku finansowego i innych interesariuszy” (s.119).

Brakuje skonkretyzowanego problemu badawczego, np. w postaci otwartego pytania na, które Autorka mogłaby odpowiedzieć, wykorzystując rezultaty dokonanej przez Siebie analizy literatury przedmiotu oraz wyniki własnych badań empirycznych. Problemem badawczym w kontekście całości rozważań w pracy niewątpliwie jest ostatnie z sześciu sformułowanych przez Doktorantkę pytań badawczych, które nazwała Ona „problemami badawczymi”. Mogłoby być także nim pytanie powstałe jako poprawnie zestawiona kombinacja wszystkich zaproponowanych przez Nią tych „sześciu problemów badawczych”. Lektura wstępu i rozdziału „Metodyka badań własnych” pozwala stwierdzić, że problem badawczy występuje, ale w mocno rozproszonej postaci.

Cel dysertacji o charakterze wdrożeniowym, jak go sama określiła słusznie, mając na względzie fakt, że praca powstała w ramach programu doktorat wdrożeniowy jej Autorka, został sformułowany przez Nią jako: „opracowanie modelu zarządzania zrównoważonym rozwojem dla przedsiębiorstwa sektora chemicznego w Polsce w kontekście globalnego kryzysu klimatycznego, który wypełni lukę badawczą w dyscyplinie nauk o zarządzaniu i jakości, subdyscyplinie zarządzania strategicznego zrównoważonym rozwojem”.

Autorka rozprawy sformułowała również pięć celów cząstkowych (szkoda, że nie przedstawiła ich zaraz po celu głównym, możemy je odnaleźć dopiero w tabeli 9 na s. 123) oraz sześć pytań badawczych.

Cele cząstkowe obejmują:

1. „Identyfikację determinantów zarządzania zrównoważonym rozwojem w przedsiębiorstwach sektora chemicznego w Polsce”.

2. „Identyfikację czynników utrudniających wdrożenie strategii zrównoważonego rozwoju w przedsiębiorstwach sektora chemicznego w Polsce”.
3. „Identyfikację wskaźników efektywności zarządzania zrównoważonym rozwojem przedsiębiorstwa w sektorze chemicznym w Polsce”
4. „Identyfikację oczekiwań sektora finansowego w kontekście zarządzania zrównoważonym rozwojem przedsiębiorstw w procesie ubiegania się o finansowanie strategii rozwojowych”.
5. „Ocenę realizacji obowiązków regulacyjnych w obszarze zarządzania zrównoważonym rozwojem w kwestiach klimatu”.

Pytania badawcze są następujące:

1. „Co determinuje zarządzanie zrównoważonym rozwojem w przedsiębiorstwach branży chemicznej w Polsce?”
2. „Jakie są bariery utrudniające wdrożenie strategii zrównoważonego rozwoju, z uwzględnieniem kryteriów ESG, w przedsiębiorstwach sektora chemicznego w Polsce?”
3. „Jakie są bariery związane z pomiarem wskaźników zrównoważonego rozwoju w przedsiębiorstwach sektora chemicznego w Polsce?”
4. „Jakie są wymagania sektora finansowego dotyczące zarządzania zrównoważonym rozwojem?”
5. „Dlaczego spółki sektora chemicznego w Polsce mają problemy w skutecznym wdrażaniu strategii zrównoważonego rozwoju?”
6. „Jak spółki w sektorze chemicznym w Polsce realizują wytyczne i obowiązki w kontekście zarządzania zrównoważonym rozwojem wynikające z prawa unijnego, w aspekcie globalnego kryzysu klimatycznego?”

Zaprezentowana przez Autorkę rozprawy warstwa koncepcyjno-metodyczna rozprawy zasadniczo nie budzi wątpliwości. Poza wyżej wymienioną przeze mnie

uwagą odnośnie problemu badawczego, dostrzegam w niej kilka innych mankamentów, odnoszących się do samego sformułowania wymienionych wyżej komponentów tej warstwy oraz braku precyzji i konsekwencji w posługiwaniu się pojęciami naukowymi i fachowymi. Jedno pytanie badawcze bowiem odnosi się do zarządzania zrównoważonym rozwojem w przedsiębiorstwach branży chemicznej w Polsce, a pozostałe pytania do zarządzania zrównoważonym rozwojem w przedsiębiorstwach sektora chemicznego w Polsce”. A przecież branża i sektor nie oznaczają tego samego. Sektor to szeroka kategoria gospodarki, grupująca podobne rodzaje przedsiębiorstw. Sektor, zgodnie z definicją M. Portera, oznacza grupę przedsiębiorstw, które wytwarzają wyroby będące substytutami. Branża natomiast jest najmniejszą jednostką klasyfikacji gospodarki, jej gałęzią. Według J. Otto branża to zbiór podmiotów gospodarczych, które oferują na sprzedaż podobne produkty czy usługi. Podobna uwaga odnosi się do używania pojęć: przedsiębiorstwo i spółka. W czterech pytaniach badawczych Autorka posługuje się pojęciem przedsiębiorstwa, a dwa pytania badawcze odnosi do spółek. Jeśli Jej intencją było zamienne używanie tych pojęć, to jest to nieuzasadnione merytorycznie, gdyż przedsiębiorstwo to „byt gospodarczy”, który posiada odrębności prawną (podmiotowość), ekonomiczną i organizacyjną, a spółka jest formą organizacyjno-prawną przedsiębiorstwa. Brak precyzji w sformułowaniach i stosowaniu określonych pojęć, można dostrzec także w zestawie celów cząstkowych (w tabeli 9 na s. 123). Trzy spośród pięciu celów Autorka odnosi do zarządzania zrównoważonym rozwojem w przedsiębiorstwach sektora chemicznego, a jedno do przedsiębiorstwa sektora chemicznego w Polsce. Ponadto, w pytaniu badawczym nr 4 nie sprecyzowała Ona czy chodzi o sektor chemiczny w Polsce czy w jakimś innym kraju. Precyzyjne posługiwanie się różnymi pojęciami i kategoriami są bardzo ważne dla utrzymania poprawności języka naukowego.

Pragnę także zaznaczyć, że cztery pytania badawcze są zorientowane na identyfikację, rozpoznanie przedmiotu badań (Jakie? Co?), a dwa na wyjaśnienie (Dlaczego? Jak?). Jeżeli weźmiemy pod uwagę cel główny recenzowanej pracy doktorskiej, to fakt, że jeden z celów cząstkowych ma wymiar aksjologiczny (dotyczy bowiem oceny stanu realizacji obowiązków regulacyjnych w obszarze zarządzania zrównoważonym rozwojem w kwestiach klimatu, to podejście metodyczne Autorki, rozpatrywane w kontekście przyjętych założeń badawczych, należy ocenić pozytywnie.

Recenzowana praca ma charakter teoretyczno–empiryczny. Jej ważnym elementem jest autorska propozycja modelu zarządzania zrównoważonym rozwojem w przedsiębiorstwach sektora chemicznego w Polsce oraz wdrożenia tego modelu, rozpatrywane w kontekście globalnego kryzysu klimatycznego w wybranym przez Doktorantkę przedsiębiorstwie tego sektora. Odpowiada to wymogom doktoratu wdrożeniowego. Badania empiryczne przeprowadzone przez mgr Monikę Płońską osadzone są podejściu jakościowym i ilościowym. Jakościowy wymiar tych badań nawiązuje do paradygmatów: interpretatywno–symbolicznego oraz neopozytywistycznego, wpisujących się w nurt metaforyczny oraz nurt krytyczny w naukach o zarządzaniu. Natomiast ich wymiar ilościowy wpisuje się w nurt systemowy, występujący w tych naukach. Podejście badawcze zastosowane przez Doktorantkę jest, według mnie, prawidłowe, adekwatne do istoty, charakteru, zakresu oraz przedmiotu badań.

Warstwa koncepcyjno-metodyczna rozprawy, zaprojektowana przez jej Autorkę, umożliwiła Jej osiągnięcie celów rozprawy. Pozwoliła również na udzielenie odpowiedzi na wszystkie sformułowane pytania badawcze.

Jak wartościowe elementy recenzowanej pracy, poza autorską propozycją modelu zarządzania zrównoważonym rozwojem dla przedsiębiorstwa sektora chemicznego w Polsce w kontekście globalnego kryzysu klimatycznego oceniam

rezultaty studiów nad literaturą przedmiotu, a zwłaszcza wyniki własnych badań empirycznych Doktorantki:

- usystematyzowanie oraz autorską konceptualizację pojęć i zagadnień związanych z koncepcją zarządzania zrównoważonym rozwojem, prezentowaną w literaturze przedmiotu;
- wartościowe, wielowymiarowe spojrzenie na zarządzanie zrównoważonym rozwojem w kontekście globalnych zmian klimatycznych, dokonane przez pryzmat kierunków rozwoju branży chemicznej w naszym kraju;
- rzetelną krytyczną, ale zrazem i konstruktywną analizę bogatej, rodzimej i zagranicznej literatury przedmiotu oraz opublikowanych wyników badań innych autorów która stanowi solidny fundament do rozważań ogólnych odnośnie problematyki pracy oraz przedmiotu badań i stworzyło podstawę do prawidłowego opracowania modelu zarządzania zrównoważonym rozwojem dla przedsiębiorstwa sektora chemicznego w Polsce w kontekście globalnego kryzysu klimatycznego;
- rzetelne pod względem warsztatowym przedstawienie rezultatów własnych ilościowych oraz jakościowych badań empirycznych;
- wartościową, stojącą na wysokim poziomie analizę uzyskanych danych ilościowych i jakościowych odnośnie determinant zarządzania zrównoważonym rozwojem, barier wdrażania strategii zrównoważonego rozwoju w Grupie ORLEN, barier dotyczących kwantyfikacji wskaźników zrównoważonego rozwoju, wymagań sektora finansowego odnośnie zarządzania zrównoważonym rozwojem oraz realizacji wytycznych i obowiązków w zakresie raportowania zrównoważonego rozwoju;
- opracowanie strategii zrównoważonego rozwoju na podstawie własnego modelu zarządzania zrównoważonym rozwojem dla przedsiębiorstwa branży chemicznej;

- wartościowe wynik badania ankietowego zorientowanego na analizę i ocenę opinii interesariuszy Grupy ORLEN odnośnie funkcjonowania strategii zrównoważonego rozwoju;

III. Uwagi szczegółowe odnośnie językowej i redakcyjnej strony pracy

Praca napisana została w sposób komunikatywny. Jest staranna pod względem redakcyjnym. W tekście dostrzegłem zaledwie kilka usterek redakcyjnych, dla przykładu: na s. 8 w 3 wierszu od góry jest „który”, a powinno być: „które”, na s. 26 w 11 wierszu od dołu po słowie: „gry,” brakuje spacji, na s. 61 w 11 wierszu od dołu nie sprecyzowano o jaką dyrektywę chodzi.

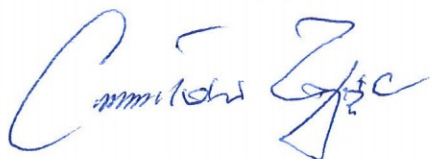
Tekst został opatrzony licznymi rysunkami i tabelami, co czyni go „przyjaznym” dla czytelnika i ułatwia jego percepcję.

IV. Konkluzja

Nieliczne uwagi krytyczne i polemiczne nie pomniejszają ogólnej, pozytywnej oceny pracy. Mgr Monika Płońska sformułowała i samodzielnie rozwiązała ważny problem naukowy, opracowała model zarządzania zrównoważonym rozwojem dla przedsiębiorstw sektora chemicznego w Polsce oraz wdrożenie tego modelu, rozpatrywane w kontekście globalnego kryzysu klimatycznego, w wybranym przez Siebie przedsiębiorstwie tego sektora. Wykazała ogólną wiedzę teoretyczną w obszarze tematycznym rozprawy oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Jej rozprawa może być również uznana jako przyczynek badawczy dla teorii i praktyki zarządzania. Zaproponowane przez Nią rozwiązanie – model zarządzania zrównoważonym rozwojem w przedsiębiorstwach sektora chemicznego w Polsce, jest według mojej oceny, obdarzone wysokim walorem użyteczności praktycznej i z powodzeniem może być wdrożony i wykorzystany w przedsiębiorstwie.

W konkluzji stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska pt. „Model zarządzania zrównoważonym przedsiębiorstwem sektora chemicznego w Polsce” spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim, określone w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 poz. 1668 z późn. zmianami) oraz w komunikacie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 maja 2019 r, dotyczącego programu *Doktorat Wdrożeniowy*. W związku z powyższym wnoszę o jej przyjęcie i stawiam wniosek o dopuszczenie mgr Moniki Płońskiej do dalszych etapów postępowania doktorskiego.

Czesław Zając

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Czesław Zając', with a stylized flourish at the end.